

بسمه تعالی

عنوان: نقش حوزه های علمیه خواهران در نهاد خانواده از لحاظ فرهنگی

زینب خدایی

چکیده

حوزه علمیه خواهران تا به امروز هزاران فارغ التحصیل تحویل جامعه داده است و هم اکنون نیز هزاران نفر در بیش از صدها مدرسه علمیه در سراسر کشور مشغول تحصیل هستند که این رشد کمی قطعاً نشانه رشد کم نظیر در این عرصه است و این تعداد نیروی انسانی توقعات جامعه از این مجموعه را نیز به حق افزایش داده است. اما به گفته مسئولان این نهاد، تولیدات نظری این مجموعه علمی کمتر مورد توجه نهادهای اجرایی قرار گرفته از این رو در ارائه خروجی تبلیغی فرهنگی و تبدیل شدن به مرجع علمی و عملی در عرصه خانواده با وجود ظرفیت های فراوان موجود، مسیری طولانی فراروی آن قرار دارد. اگر چه کارهایی همانند تشکیل ولو دیر هنگام میز منطقه ای مسائل خانواده از سوی مرکز زن و خانواده و یا تشکیل کمیته جمعیت در جامعه الزهراء (س) در راستای رسالت اصلی این نهاد یعنی مرجعیت علمی و در مباحث خانواده انجام شده است. در این مقاله به بررسی حوزه، طلبه، خانواده و فرهنگ پرداختیم و گفتیم که یک طلبه چه در نقش دختر، چه در نقش مادر، چه در نقش همسر چه وظیفه ای برای سوق دادن خانواده به سوی فرهنگ دارد و نقش حوزه های علمیه خواهران چگونه است؟ زنان نقش خطیری در تحقق اقتصاد مقاومتی و نقش مهم تأثیر گذاری در ایجاد خانواده ای مصرف گرا یا قناعت گر و تولید کننده دارند. پس لازم است آنها به خوبی به این نقش توجه کرده و در این زمینه به نقش آفرینی بپردازند. با توجه به اینکه زنان نیمی از جامعه ی شرعاً را تشکیل می دهند پس نقش آنها در خانواده نیز پررنگ تر است زیرا تأثیر منحصر به فردی روی اعضای خانواده دارند. پس می توانند یک فرد، خانواده و جامعه ای با فرهنگ را تأثیر گذار باشند.

کلید واژه: طلبه، حوزه، زن، خانواده، فرهنگ

مقدمه

حوزه های علمیه خواهران باید فرهنگ اسلامی را به مثابه یک کالای شیک و جذاب با روش های جدید به خانواده ها عرضه و آنها نیز این کالا را به فرزندان خود ارائه کنند، تا نتیجه مطلوبی که مورد انتظار است به دست آید.

نیاز مهم دیگر تبادل علمی کافی بین حوزه های علمی خواهران و نیازهای فرهنگی، علمی و اجرایی کشور است. امروزه مسائل بی شماری حداقل در حوزه زنان و خانواده وجود دارد، که باید در کالبد دینی قرار گیرند. و کارشناسی کردن این مسائل نیازمند آگاهی میان رشته ای است که اگر این مسئله نیز در اهداف حوزه های علمیه قرار داده شود، تأثیر قابل توجهی در روند درسی و تحقیقاتی آنها خواهد داشت. از این رو تفاوت بسیاری وجود خواهد داشت میان وضعیتی که طلاب علوم دینی بدور از نیازهای نظام اسلامی به تحصیل بپردازند با وضعیتی که آنان خود را مسئول احتیاجات نظام اسلامی دانسته و خود را برای خدمت رسانی به اساس ولایت آماده سازند. روشن است که تحولات پیش آمده در زندگی زنان باعث ایجاد تحولات عظیم در خانواده و سپس اجتماع خواهد شد. حوزه های علمیه خواهران پرچم دار امیدواری و دین داری و فرهنگ در خانواده ها هستند و باید نقش خود را به بهترین وجه ایفا کنند، چرا که زیرساخت های فرهنگی خانواده با رهبری این قشر به سرانجام می رسد تا شاهد جامعه ای پویا باشیم. یک طلبه خواهر موظف است در هر نقطه ای که ضعف دین و امید وجود دارد در کنار دیگر مسئولان و فعالان وارد بطن ماجرا شده و به رفع آن با رفتارهای خود کمک کند. نقش امید و دین و ایمان در تربیت نوجوانان غیر قابل انکار است و از دیدگاه اسلام، تربیت اجتماعی بسیار حائز اهمیت است جوانان و نوجوانان بدون امید، انگیزه ای برای فعالیتهای اجتماعی ندارند.

در مورد نقش حوزه های علمیه خواهران مقالات زیادی نوشته شده است از جمله آن مقالات:

۱-حوزه های علمیه در عصر حاضر، نوشته مرتضی بنی فضل

۲-تبار همزیستی علوم قدیم و علوم جدید در حوزه های علمیه ، سید ابوالحسن نواب

۳-نقش حوزه های علمیه در تقریب مذاهب اسلامی،امان الله شفایی

۴-وضعیت علم اقتصاد در حوزه های علمیه ، مکارم شیرازی

ولی در مورد موضوع ما یعنی نقش حوزه های علمیه خواهران در نهاد خانواده از لحاظ فرهنگی مطلبی نیافتیم از این جهت لازم و ضروری دانستیم این مقاله را گردآوری کنیم. این مقاله با هدف پاسخ به پرسش نقش حوزه های علمیه در نهاد خانواده از لحاظ فرهنگی، نگاشته شده است در این تحقیق با روش مطالعه کتابخانه ای، نقش خواهران طلبه برای فرهنگ سازی در نهاد خانواده مورد بررسی قرار گرفته است تا در جهت برطرف کردن بخشی از مشکلات آینده سازان گام بردارد.

فرهنگ در لغت و اصطلاح

فرهنگ یا فرهنگ به معنای ادب و تربیت می باشد و به معنای دانش و معرفت نیز آمده است. لذا سازمانی که امور تعلیم و تربیت افراد مملکت را برعهده دارد؛ وزارت فرهنگ نامیده می شود. فرهنگ بر آداب و رسوم نیز اطلاق شده است.^۱ که در اصطلاح جامعه شناسان معاصر، فرهنگ بر ر سم و معتقدات، علوم، هنرها و سازمان های اجتماعی دلالت می کند.^۲ با توجه به اینکه در این جا، فرهنگ از دید و اصطلاح جامعه شناسان؛ مورد نظر می باشد. می توان فرهنگ را از مهمترین ابعاد جامعه به شمار آورد؛ زیرا وقتی از فرهنگ یک جامعه سخن گفته می شود، تمام رسومات و آداب فردی و اجتماعی و.... مورد نظر و توجه قرار می گیرد.^۳

تعریف طلبه

فردی است که پس از موفقیت در تمامی مراحل پذیرش؛ در یکی از مدارس علمیه، به یکی از شئون روحانیت نظیر: تحصیل، تدریس، تحقیق، تبلیغ، و همکاری در اداره حوزه های علمیه... اشتغال داشته باشد.^۴

فلسفه پیدایش و رسالت روحانیت

هریک از اصناف اجتماعی به هدف رفع یکی از نیاز های زندگی انسان پدید آمده است. بدون شک نیاز انسان منحصر در تامین خوراک و پوشاک و آسایش مادی نیست. نیاز غیر مادی انسان به مراتب از نیاز های مادی او فراوان تر و اساسی تر است زیرا حقیقت انسان و انسانیت او در گرو عناصر غیر مادی است. از جمله این نیاز ها؛ نیاز به وحی، نیاز به دین، و نیاز

^۱ - دکتر محمد معین، فرهنگ معین ج ۲ ص ۲۵۳

^۲ مایر فرانسویس نیم کوف، امیر حسین آریانپور، ویلیام فیلدینگ آگ برن، زمینه جامعه شناسی ص ۱۲۱

^۳ محمد رضا امین زاده، فرهنگ تعلیم و تربیت اسلامی جلد ۱ ص ۲۳۲

^۴ دفترچه سطح سه حوزه علمیه خاوران ص ۳

به هدایت آسمانی است. پروردگار جهان برای رفع این نیاز مهم؛ شخصیت های برگزیده ای را هم به راه پیام آسمانی به میان مردم فرستاد است. این چهره های ممتاز بشریت حامل سه مسئولیت بزرگ هستند.

۱- دریافت پیام خدا

۲- انتقال این پیام به مردم

۳- اجرا و تحقیق آن محتوا در سطح جامعه

پس از رحلت آخرین پیامبر و غیبت آخرین وصی او؛ این سه مسئولیت خطیر نیاز به متولی دارد. لازم است در کنار اصناف مختلف که به رفع نیازهای گوناگون اجتماعی می پردازد؛ صنف دیگری پدید آمد که این وظایف سنگین را بر دوش گرفته و دنباله رو حرکت پیامبران گردد. این صنف، روحانیون و عالمان دین و وارثان و جانشینان پیامبران هستند. و متناظر با مسئولیت های سه گانه سه تکلیف بزرگ بر عهده دارند.^۱

هویت طلبه

هویت طلبه با دین خدا گره خورده و تعریف طلبه از مناسبت او با دین به دست می آید. طلبه در راه شناخت عمیق دین خدا و ابلاغ و دفاع و اجرای آن می کوشد و برنامه ی خدمت اجتماعی خود را در این رسالت متمرکز کرده است. یعنی برخلاف دیگر مردم که عمده ی زمان و توان خود را در برنامه های دیگر می گذارند طلبه سرمایه و توان خود را عمدتاً به ارتباط با منابع دینی و تلاش برای فهم و تبلیغ آن یا گسترش زندگی دینی در سطح جامعه صرف می کند.^۲

^۱ محمد عالم زاده نوری، برگرفته از کتاب راه و رسم طلبگی ص ۴۰

^۲ محمد علام زاده نوری، هویت صنفی روحانیت چاپ ۱۳۸۵ ص ۵۰

سخنرانی و پرسش و پاسخ کم ارزش وانمود می شود، که سخنرانان حرفه ای در جهان هنوز هم موقعیت منحصر به فردی و امثال اینها با الهام از ادیان شرقی « برایان تریسی »، « آنتونی رابینز » دارند. شخصیت های معروفی، نظیر با همین روش، مباحث خود را انتقال داده و در جامعه خود تأثیر می گذارند .

به هر تقدیر، همانگونه که ملاحظه می کنید علی رغم نیاز مردم و جامعه به وجود مبلغان زن، تلاشهای خوب انجام شده برای تربیت مبلغ کافی نیست. دانش روانشناسی و تجارب عینی نشان می دهند که زن ها اصولاً مذهبی ترند و به پیگیری مسائل مذهبی علاقه بیشتری نشان می دهند. شاهد این امر در کشور ما فراوانی جلسات روضه زنانه و فراوان تر بودن مستمعین زن در جلسات مذهبی و مختلط مردان و زنان در سطوح عالی و عمومی است .

نکته قابل توجه از نظر این نوشتار ضرورت توجه به پرورش مبلغان فرهیخته و مهذب است. جای افسوس است که در سال های اخیر به جای آنکه انگیزه کافی در طلاب با سواد جهت توجه به امر خطیر تبلیغ فراهم شود، با برگزاری دوره های درسی کوتاه مدت سیل طلاب کم سوادتر به سوی جامعه راه افتاده است .

در شرایطی این اتفاق می افتد، که سطح سواد عمومی جامعه افزایش یافته، صنعت ارتباطات به همگانی کردن شبهات و سوالات دامن می زند و از سوی مقابل موج دین شناسی و دین داری از عمق بیشتری برخوردار شده است، که همه اینها بر ضرورت ورود طلاب ماهر و اندیشمند به عرصه تبلیغ می افزاید .

در حوزه های علمیه خواهران نیز این مشکل به چشم می خورد. گاهی برای ارتقاء سطح آگاهی مبلغان جلسات فرهنگی یا مطالعات موردی یا سمینارهایی برگزار می شود که اگرچه در جای خود مفیدند، لیکن روشن است که اگر کسی ماده علمی لازم را نداشته باشد، دانش اندود کردن

دستگاه تفکر او فایده چندانی نخواهد بخشید. در حالی که افراد متعمق و با سواد خود منبع زاینده ای در اختیار دارند که با اندکی تلاش منبع خیرات فراوان می شوند .

مشکل دوم ضعف مهارتی در امر تبلیغ است. مهم ترین مهارت، توان مناظره های علمی و آگاهی از ترفندهای بحث و گریز است. یکی از راه های مناسب برای این امر هم برگزاری جلسات مصنوعی مناظره و قرار گرفتن افراد در فضاهای مجازی مناظره است. حل بحران پاسخگویی و قدرت محاکمه خصم در یک مناظره علمی، علاوه بر برخورداری از دانش های مرتبط، نیازمند حضور ذهن کافی است. قدرت احضار به موقع جواب نیز از راه تدریب و تمرین و قرار گرفتن در موقعیت های چالشی فراهم می آید .

مهارت دیگر استفاده از ادبیات رایج علوم مرتبط با موضوع مناظره است. برای مثال دانش پژوهان فقه با آگاهی از ترمینولوژی حقوق و بخشی از مباحث حقوقی و فلسفه حقوق و برخی مطالعات فلسفه اخلاق، قدرت و توان مناظره، پرسش و پاسخ و سخنرانی خود را بالا می برند .

ادبیات رایج علوم، زمینه روانی مناسبی را برای گفتمان فراهم و سدهای خیالی میان حوزویان و دانشگاهیان را به خوبی تخریب می کند. تمام امور فوق مصادیق به حق اعداد و آماده سازی حداکثر توان و امکانات برای مقابله با دشمنان دین است که در قرآن کریم بر آن تأکید شده است.

البته آگاهی از این ادبیات با استفاده از متون متنوع علمی، مجلات و فصلنامه های معتبر بدست می آید، که واداشتن مبلغان به مطالعه موارد مذکور و نیز برگزاری جلسات بحث و گفتگو پیرامون جدیدترین موضوعات و سوژه های علمی و اجتماعی این توانایی را افزایش می دهد. از این رو طلاب را بسیار مهم تلقی کرده و مخاطب خود را آگاه و زیرک فرض نمایند. و ناگفته « منبر » محترم باید پیداست که بیشترین توانایی های مهارتی در مقام عمل حاصل می شوند و تجربه های خطیراند که اعتماد به نفس را در افراد ایجاد می نمایند .

در پایان توضیح این نکته ضروری است که خواهران مبلغ نباید که کتب مرجع را از لیست مطالعات خود خارج نمایند؛ زیرا در عین آنکه اعتقاد داریم مبلغین می بایست نو به نو در جریان مطالعات قرار گیرند، ولی رسالت مهم مبلغ مذهبی انتقال و درونی ساختن مفاهیم اسلامی است. لذا ایجاد جریان های علمی و مباحثاتی که بر کتب تفسیر و حدیث متمرکز باشند، وظیفه دیگری در حوزه های علمی خواهران است و احیاء حدیث، احیاء تراث اهل بیت علیهم السلام و نورانی کردن تبلیغ، بسی مبارک و پر اثر است. بنابراین اگر معتقدیم که کلمات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام، جوامع الکلم هستند، با تبیین به جا و شایسته می توانند در هر زمانی سیال شوند. از این رو نگاه مهارتی به بسیاری از موضوعات اخلاقی و تربیتی، کشف اولویت های راهبردی در نظام تربیتی اسلامی، به دست دادن معیارهای برگزیده که در مقام عمل، فرد متدین را به سوی انتخاب بهترین یا عاقلانه ترین رفتار دعوت کند و به او ساختار اخلاقی بدهد، طرح مستمر مهمترین مبانی ای که دکترین تربیتی با اخلاقی اسلام را از نظام های دیگر متمایز می کند و بسیاری مسائل مشابه با کار عمیق بر روایات اسلامی قابل دستیابی است. امید که هر روز شاهد بالندگی هر چه بیشتر حوزه در بستر حفظ اصالت های آن باشیم.

نتیجه

هریک از صنف ها در جامعه به هدف رفع یکی از نیاز های زندگی انسان پدید آمده است. انسان علاوه بر خوراک و پوشاک، نیاز غیرمادی هم دارد که اساسی تر است. از جمله این نیاز ها، نیاز به دین است که خدا آن را از طریق پیامبران و بعد امامان از متولیان این امر رسیده شد که متولیان و صنف، روحانیون و عالمان دین هستند.

انتظار جامعه از بانوان طلبه و حوزه خواهران این است که در مسایل خانواده و رشد جمعیت و ... پیشگام باشند مرکز مدیریت حوزه خواهران نهادی سیاستگذار در این نوع مباحث است و ما در متن زندگی طلاب حضور نداریم و کمتر ارتباط چهره به چهره با آنان داریم .

روحانیون و طلبه ها نقش های خطیری دارند که از جمله آنها نقش حوزه های علمیه خواهران در نهاد خانواده است که یک طلبه به عنوان دختر، مادر، و هم سر می تواند تاثیر به سزایی در خانواده از لحاظ فرهنگی داشته باشد او می تواند با رعایت شیوه ها و روش ها همه چیز را در اختیار بگیرد چرا که نیمی از جامعه را بانوان تشکیل می دهند و مدیریت داخل خانه به دست زن است و یک زن به عنوان طلبه می تواند با استفاده از دین و با کمک اندوخته های خود در حوزه، فرد و خانواده و جامعه ای با فرهنگ پرورش دهد.

البته رشد بانوان مبلغه و افزایش تعداد آنان در محافل مذهبی و تبلیغ و سخنرانی نشان دهنده رشد حضور بانوان طلبه و استاد برای تاثیرگذاری در سطح جامعه است، اما به نظر می رسد برای جریان سازی کلان اجتماعی حضور جدی تر این قشر و به خصوص در راستای ترویج سیاست های خانواده اسلامی احساس می شود که به ایجاد مراکز مشاوره اسلامی در همین عرصه انجام شده و در حال توسعه است.

منابع

- ۱- قرآن کریم
- ۲- نهج البلاغه
- ۳- محمد علام زاده نوری . هویت صنفی روحانیت ؛ چراها و بایدها ؛ ۱۳۸۵
- ۴- محمد عالم زاده نوری ، راه رسم طلبگی . ناشر قم . موسسه فرهنگی ولاء منتظر . چاپ چهارم تابستان ۱۳۹۱
- ۵- حجت الاسلام مهدی پیشوایی . سیره پیشوایان . ناشر موسسه امام صادق . چاپ چهل و ششم ۱۳۹۹
- ۶- مجموعه آثار . مرتضی مطهری . قم . انتشارات صدرا ۱۳۷۰
- ۷- شهید سید حسین بهشتی . ولایت رهبری . روحانیت . بیناد نشر آثار و اندیشه های شهید آیت الله دکتر بهشتی . چاپ اول ۱۳۸۳
- ۸- دکتر محمد معین ، فرهنگ معین ج ۲ ص ۲۵۳ . ناشران : بوستان توحید ، فرهنگ ماهرخ چاپ اول ۱۳۸۳
- ۹- محمد رضا امین زاده ، فرهنگ تعلیم و تربیت اسلامی جلد ۱ ص ۲۳۲ . نشر تهران موسسه در راه حق ، ۱۳۷۶
- ۱۰- نشریه فرهنگ خانواده
- ۱۱- فرمایشات مقام معظم رهبری .
- ۱۲- سخنان مسئولین حوزه های علمیه خواهران .
- ۱۳- مایرفرانسیس نیم کوف ، امیرحسین آریانپور ، ویلیام فیلدینگ آگبرن ، زمینه جامعه شناسی ص ۱۲۱ . نشر گستره چاپ اول ۱۳۸۱
- ۱۴- دفترچه سطح سه حوزه علمیه خواهران ص ۳
- ۱۵- آیت الله جواد آملی ، برگرفته از کتاب زن در آئینه جلال و جمال ص ۳۱۸ . نشر اسراء ۱۳۸۶